

Методичні рекомендації до польової практики з зоології хребетних

Методичний посібник
для студентів денного
відділення
природничого факультету
(спеціальність:
„Біологія і хімія” ,
„Біологія і фізкультура”,
„Хімія і біологія” II курс)

Укладачі: Мельниченко Р. К. ,
Янович Л. М.

УДК 596

ББК 28.693.3

А 31

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради

Житомирського державного університету імені Івана Франка

від

протокол №

Мельниченко Р. К., Янович Л. М. Методичні рекомендації до польової практики з зоології хребетних. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – 52 с.

Рецензенти :

Доктор біологічних наук, старший науковий співробітник *Довгаль І. В.*
(Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Київ).

Кандидат біологічних наук, доцент *Вискушенко А. П.*
(Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка)

Методичний посібник містить мету, завдання, орієнтовний план проведення польової практики з зоології хребетних на денному відділенні. У ньому описано методики збору і лабораторної обробки риб, земноводних, плазунів і ссавців.

У посібнику наведено ілюстрації типових та червонокнижних хребетних Житомирщини, дана коротка характеристика їх екології та морфології.

Для студентів денного відділення природничих спеціальностей вищих навчальних закладів, вчителів загальноосвітніх шкіл, натуралістів-анатомів.

УДК 596

ББК 28.693.3

А 31

© *Мельниченко Р. К., Янович Л. М., 2004*

ВСТУП

Навчально-польова практика з зоології хребетних проводиться на 2 курсі природничого факультету (спеціальності біологія і хімія, біологія і фізична культура, хімія і біологія) у весняно-літній період. Основною навчально-методичною базою є обладнання стаціонарних лабораторій природничого факультету, робота в лабораторіях чергується з екскурсіями у природу в околицях стаціонару або при виїзді на відносно невеликі відстані. Студенти під час практики повинні мати відповідний одяг для екскурсій у різні біотопи (ліс, луки, водойму), легке і зручне взуття, головний убір, польові щоденники.

Мета і завдання практики:

- Закріпити, поповнити та поглибити знання студентів з зоології хребетних (з систематики, екології та господарського значення хребетних тварин), яких вони набули при вивченні теоретичного курсу і при виконанні лабораторних робіт.
- Ознайомити студентів з методикою виготовлення опудал птахів та ссавців, виготовлення шкірок амфібій, закріпити отримані знання на практиці.
- Ознайомити студентів з основними еколого-фауністичними комплексами хребетних тварин району практики, вивчити типових представників фауни Житомирщини.
- Дати студентам уявлення про єдині складні взаємозв'язки тварин з умовами середовища, показати загальні закономірності поширення тварин по біотопах.
- Викликати у студентів інтерес до вивчення живої природи, навчити їх спостерігати за тваринами у природі, узагальнити ці спостереження, робити висновки про основні закономірності життя рослин та тварин. Навчити проводити екскурсії у природу.
- Навчити студентів основним методам і прийомам дослідницької роботи з зоології в польових умовах (методикам збору, добування, обліку, визначення хребетних тварин).
- Прищепити бережливе ставлення до природи, ознайомити з правилами поведінки в природі та правилами безпеки при роботі в лабораторії.
- Узагальнити знання з еволюції систем органів хребетних тварин.

Інструктаж з техніки безпеки під час навчально-польової практики

- Під час руху до місця практики дотримуватися правил дорожнього руху
- Прибувши на місце практики, студент зобов'язаний виконувати всі розпорядження керівників практики.
- Не покидати місце практики без дозволу керівників практики.
- Не купатися в річці (ставку, озері) без дозволу керівників практики.
- При зборі матеріалу під час екскурсії працювати групами не менше 3-х студентів.

- Під час екскурсії в ліс не лазити по деревах без дозволу керівників практики не стояти безпосередньо під деревами.
- Забороняється під час екскурсій, а також в лабораторних приміщеннях перебування сторонніх осіб.
- Під час екскурсій в групі повинна бути аптечка з необхідними ліками для надання першої медичної допомоги.
- Всі працівники лабораторії та студенти повинні бути ознайомлені з місцем розташування аптечки та медикаментів, необхідних для надання першої допомоги.
- При наявності потерпілих необхідно надати відповідну першу медичну допомогу: застосувати нашатирний спирт, накласти шину чи пов'язку, зробити штучне дихання та непрямий масаж серця, тощо.

ПЛАН

навчально-польової практики з зоології хребетних II курс природничого факультету

1 ДЕНЬ: Загальні збори групи. Пояснення мети і завдань практики, розподіл на бригади, підбір індивідуальних завдань, ознайомлення з формами звітності та правилами їх оформлення (щоденник спостережень, бригадний звіт, альбом еволюції систем органів, наочність). Ознайомлення студентів з правилами техніки безпеки під час навчально-польової практики.

2 ДЕНЬ: Видовий склад ссавців і їх місця існування. Методика знаходження і добування різноманітних ссавців. Вивчення особливостей їх екології. Екскурсія в природу.

3 ДЕНЬ: Кількісна характеристика ссавців в різних місцях існування. Методи обліку ссавців. Масові види мишоподібних гризунів, методи їх обліку і добування. Екскурсія груп в природу.

4 ДЕНЬ: Методика виготовлення колекцій із ссавців: опудала, тушки, черепа. Робота групи в лабораторії. Самостійна робота за темами.

5 ДЕНЬ: Ознайомлення з хребетними Житомирщини, занесеними до Червоної книги України. Причини зниження чисельності, охоронний статус, заходи по охороні. Самостійна робота.

6 ДЕНЬ: Видовий склад гніздових птахів та ознаки окремих видів, які дозволяють їх розрізнити. Голоси птахів у природі. Екскурсія групи у природу

7 ДЕНЬ: Обліки птахів на маршрутах і пробних ділянках у природі: в лісі, полі та поблизу населених пунктів. Вивчення особливостей екології птахів: розмноження, живлення, поведінка. Екскурсії в природу по підгрупам.

8 ДЕНЬ: Облік водоплаваючих та навколоводних птахів. Екскурсія групи на колонію сірих чапель. Особливості екології та поведінки птахів у гніздовий період. Облік птахів, що гніздяться.

9 ДЕНЬ: Методика виготовлення колекцій птахів – опудала, тушки. Робота в лабораторії. Самостійна робота над темами.

10 ДЕНЬ: Видовий склад амфібій та плазунів, їх місця існування. Особливості їх екології. Екскурсія у природу по групах.

11 ДЕНЬ: Методика виготовлення колекцій плазунів, амфібій та риб. Робота в лабораторії. Самостійна робота за темами.

12 ДЕНЬ: Тварини населених пунктів і сільськогосподарських угідь. Видовий склад, визначення, облік, екологія. Екскурсія в природу по підгрупам.

13 ДЕНЬ: Хребетні лісу та водоймищ. Визначення, облік та екологія. Екскурсія в природу.

14 ДЕНЬ: Оформлення матеріалів практики, щоденників, альбомів. Конференція. Залік.

Примітка: учбово-польова практика проводиться згідно програми педагогічних університетів, кількість днів може бути змінена.